

Het NVLF congres – een impressie

Marja van Paassen, Janneke de Waal – Bogers, Sanne Diepeveen

Inleiding

Op 6 november 2009 vond het NVLF congres te Ede plaats met als thema taal en spraak van 0 tot 19 jaar. In dit verslag beschrijven een aantal bezoekers van het congres hun ervaringen. De handouts van de lezingen kunt u vinden op www.nvlf.nl, hiervoor kiest u eerst documentatiecentrum, hierna klikt u op educatie.

Het congresbezoek van Marion Oerlemans

Mijn naam is Marion Oerlemans en ik ben sinds drie jaar werkzaam in het team spraak-taal op het Diagnostisch Centrum van Viataal te Sint Michiels-gestel. Bij ons worden cliënten voor onderzoek en advies aangemeld, voornamelijk in de leeftijd van 2 jaar tot einde basisschoolleeftijd. Vragen die dan gesteld worden gaan onder andere over de (eventueel stagnerende) spraaktaalontwikkeling in combinatie met cognitieve capaciteiten, bijzonderheden in aandacht, concentratie, en/of gedrag, gehoor en auditief verwerkingsproblemen. In ons team wordt dus multidisciplinair onderzoek gedaan.

Het NVLF congres van 2009 richtte zich op de spraaktaalontwikkeling van 0- tot 19-jarigen. Onze doelgroep past daar dus helemaal in. De onderwerpen die aan bod kwamen waren vrijwel allemaal geschikt voor mijn werkveld, wat de keuze bemoeilijkte. Overwegingen die meespeelden in mijn keuze waren cursussen die ik onlangs had gevolgd (Meertaligheid en FAN: zijn er nog aanvullingen?) of die ik bezig was te volgen (Broddele: hierover dan nu maar geen lezing. En Yvonne: wat was je cursus –naast interessant en direct toepasbaar – ook erg leuk!) Andere overwegingen waren: over welk onderwerp weet ik nog onvoldoende en wil ik nu een kijkje in de keuken.

Wat zeker ook meespeelde om het NVLF congres te bezoeken, is het 'reüniegehalte'. Iedere keer kom je oud-collega's en studiegenoten tegen en eigenlijk zijn de pauzes dan te kort om even bij te kletsen. De uitreiking van de Branco van Dantzigprijs was ook een bijzonder moment: zoveel vakgenoten houden zich bezig met vernieuwing en stoppen spaarzame vrije tijd in hun projecten. Eigenlijk zouden ze allemaal met een prijs beloond moeten worden!

Er waren veel nieuwe ontwikkelingen te horen op het congres. Eén ervan was de vernieuwing en uitbreiding van de Schlichtingtests. De tests kunnen gebruikt gaan worden voor een grotere leeftijdsgroep (tot 7;0 jaar) en er zijn subtests toegevoegd (taalbegrip, verhaaltst en pseudoworden). Dat betekent voor mijn team dat de Schlichtingtests vaker ingezet kunnen worden.

In de lezing van Rob Zwitserloot over de grammaticale ontwikkeling in verhalen van kinderen met ESM nam het gebruik van het werkwoord 'gaan' in de taalontwikkeling een prominente plaats in. Dat heeft ervoor gezorgd dat ik nu tijdens mijn onderzoeken meer gespitst ben op het gebruik van dit werkwoord door de kinderen. Het geeft mij een nieuwe invalshoek om naar de taalontwikkeling te kijken.

De plenaire lezing van Jan de Jong over SLI en meertaligheid was voor mij een bevestiging van wat ik eerder hoorde tijdens de cursus meertaligheid. Kinderen met SLI kunnen meerdere talen leren en het leren van de T2 vormt geen extra belasting. Kinderen met SLI hebben problemen met executieve functies en tweetaligheid bevordert bepaalde executieve functies. Tip die ik meegenomen heb van Jan: check de kwaliteit van de taalsituatie thuis. Ouders hebben vaak weinig gesprekspartners met wie zij hun moedertaal kunnen spreken en die taal kan daardoor verwaterd zijn. Verder komt er een onderzoek (in 23 landen) met als doel de constructie van instrumenten voor het diagnosticeren van tweetalige kinderen met SLI. Ik kijk er vol verwachting naar uit.

De risicofactoren voor onvoldoende effect van logopedische therapie bij kinderen met fonologische problemen van Sanneke Tychon en Kino Jansonius leerde mij onder andere dat kernwoordenaanpak goed werkt bij inconsistente fouten en dat contrastieve therapie goed werkt bij consistente fouten. Een hoge fonologische leeftijd in combinatie met een lage MLU is een risico voor weinig/geen vooruitgang. Een mogelijkheid is dan om fonologische therapie af te wisselen met communicatieve taaltherapie (week 1 fonologische therapie, week 2 communicatieve taaltherapie etc.).

De lezing van Ruth Dalemans over het gebruik van meetinstrumenten om communicatieve vaardigheden in kaart te brengen bij kinderen met ASS: 'weten we wat we meten?' had een andere invulling dan ik vooraf had gehoopt en verwacht. Het was een inventarisatie van testonderdelen die door een aantal logopedisten was afgenomen met de vraag met welk doel zij die testonderdelen afnamen. De conclusie was dat een heleboel testonderdelen niet voor het juiste doel werd afgenomen. Ik had verwacht en gehoopt dat er iets verteld zou worden over wat we eigenlijk meten met bijvoorbeeld de Reynelltest wanneer we kinderen met ASS onderzoeken. Meet je dan wat de test pretendeert te meten (taalbegrip), of stuit je tegen de beperkingen van de test? Wanneer bij de Reynell de onderzoeker vraagt: "waar is de sok?" zeg je niet tegen het kind wat het moet doen. Als het dus niet de sok aanwijst, hoeft dat niet te betekenen dat het kind het concept sok niet kent, of dat het kind de sok niet aan zou kunnen wijzen: je hebt gewoon niet gevraagd om dat voor jou te doen. Die insteek had ik verwacht bij deze titel en zo zie je maar weer dat taal niet altijd eenduidig is...

De lezing over narratie bij jonge kinderen zonder taalproblemen van onder andere Kino Jansonius was voor mij de laatste lezing van de dag. Dat heeft er bij mij helaas voor gezorgd dat ik op dat moment weinig meer heb opgenomen. Gelukkig leren mijn aantekeningen tijdens de lezing onder andere dat ruis tijdens het busverhaal opgedeeld kan worden in drie soorten ruis (onbegrijpelijke uitingen, uitingen die niet verteld zijn door de onderzoeker, maar wel passend zijn bij het verhaal, en uitingen die niet op de goede plaats voorkomen). Vierjarigen laten zo'n 20% ruis horen bij het navertellen van het busverhaal, zevenjarigen nog maar 10%. Bij kinderen met PLI zouden vooral de eerste twee ruissoorten relatief veel voorkomen en ligt het percentage plotcomponenten lager. Bij kinderen met SLI zijn er problemen met woordkeuze en grammatica, het percentage plotcomponenten is meestal niet afwijkend en bij kinderen met ASS ligt vooral het percentage van de eerste ruissoort hoger, is het percentage plotcomponenten lager en is er een vreemde woordkeuze. Nu ik dit zo opschrijf, bedenk ik dat het wellicht zinvol is om dit lijstje eens naast de busverhalen van mijn cliëntjes te leggen, maar dat heb ik dus nog niet gedaan.

Al met al veel nieuwe informatie en zeker ook toepasbaar in mijn werk. Toch heb ik een pleidooi om de opzet van het NVLF congres enigszins aan te passen. Door de vele lezingen was de tijd die er per onderwerp aan besteed kon worden, erg beperkt. Zeker omdat er tussendoor ook gewisseld moest worden van zaal. Voor meer diepgang en beklijving van de onderwerpen zou ik het erg op prijs stellen wanneer er meer tijd vrij zou komen voor de lezingen, bijvoorbeeld een uur in plaats van de 25 minuten die er nu meestal voor stond. Dat betekent helaas dat je minder lezingen kunt bezoeken, maar het zorgt er wel voor (althans bij mij) dat wát er verteld wordt, beter beklijft.

Ook zou een hand-out tijdens de lezingen erg praktisch zijn. Zo kan je met je aandacht bij het luisteren blijven in plaats van steeds weer kort te moeten noteren van wat je belangrijk vindt om thuis nog eens na te kunnen lezen. Gelukkig was het notatieblokje dat iedere deelnemer ontving voor mij toereikend om mijn aantekeningen op kwijt te kunnen.

Mijn dank gaat uit naar de organisatoren van deze mooie dag en de sprekers die mij de hele dag hebben kunnen boeien. En mijn verontschuldigen zijn er bij voorbaat voor de sprekers als mijn samenvattingen niet helemaal correct zijn of wanneer hun boodschap door mij onvolledig – of anders dan door hen bedoeld werd – is geïnterpreteerd.

Het congresbezoek van Marja van Paassen

Eigenlijk was dit voor wat betreft het onderwerp helemaal niet 'mijn' congres. Ik werk in een zorginstelling met verpleeghuizen en zorgcentra en zie dus alleen maar volwassenen. Ik was echter uitgenodigd om als redactielid van Logopedie en Foniatrie dit congres te verslaan. Mijn verwachtingen waren dan ook niet zozeer gericht op de vakinhoud maar op het congres in zijn totaliteit.

De lezing van Yvonne van Zaalen over broddelen, een onvolkomen automatisering van de taalproductie trok enorme belangstelling. De mensen zaten, bij gebrek aan stoelen, op de grond. Yvonne ging in een razend tempo, wat goed paste bij haar onderwerp, al imitatiebroddelend door haar powerpointpresentatie heen.

Met hulp van het schema van Levelt (1989) legde ze uit dat het bij broddelen gaat om problemen met de fonologische encoding. Zolang de taal eenvoudig is, kan door langzamer spreken de tijd genomen worden om na te denken. Als de taal complexer is, moet sneller gecommuniceerd worden en dan worden fouten gemaakt. Het merendeel van de aandachtscapaciteit gaat dan naar de taalproductie waardoor er onvoldoende capaciteit overblijft voor encoding. Volgens Yvonne zijn bij broddelen bijna geen stotter niet-vloeiendheden te horen maar wel meer niet-stotter niet-vloeiendheden. Bent u daar nog?

Ook is er vaak lichamelijke onrust tijdens het spreken te zien, waarvan de cabaretier (en marathonloper) Dolf Jansen overigens een prachtvoorbeeld is. (Yvonne heeft zijn spreektempo op 28 november jongstleden in het programma *Spijkers met koppes* 'life' gescoord.) Het was een heldere presentatie over een herkenbaar, soms vermakelijk onderwerp,

De tweede keynote-spreker, Lenie van den Engel-Hoek, toonde met harde cijfers aan dat prelogopedie wel degelijk bestaansrecht heeft. In 1988 kwam

sondevoeding bij 20 kinderen voor, nu is dit aantal verhonderdvoudigd. Hadten zich in 1983 nog 29 prelogopedisten verenigd, in 2009 heeft de landelijke werkgroep prelogopedie 200 leden.

Het ging in haar lezing natuurlijk over prelogopedie en meer in het bijzonder

of het eten/drinken van kleine kinderen ter voorbereiding dient voor het spreken. In een boeiend betoog, afgewisseld met 'filmpjes' nam ze ons stap voor stap mee naar het antwoord op deze vraag. Ze maakte duidelijk dat er in de corticale organisatie van het spreken en slikken wel enige overlap is tussen de gebieden maar dat deze niet geheel samenvallen. Eten en slikken is géén, zoals altijd gedacht is, voorbereiding op het spreken. In haar presentatie doken regelmatig internetwebsites op als informatiebronnen. Als 'take-home message' gaf ze ons mee niet klakkeloos af te gaan op wat er allemaal op internet beweerd wordt maar de informatie via erkende wetenschappelijke databases te zoeken.

Metten is weten, maar wat, hoe en waarom meet je? Deze vragen hoopte Michelle Lacroix van de Hogeschool Zuyd in haar lezing te beantwoorden. Metingen maken beslissingen visueel. Maar wat wil je dan meten, wat is het doel van de meting? Zijn de uitkomstmaten belangrijk voor de diagnose, prognose of voor de evaluatie? Je moet voortdurend de 'waarom' vraag stellen. En vervolgens, welk meetinstrument kies je en waar vind je dit? Een handige website hierbij is www.meetinstrumentenzorg.nl van de Kenniskring Autonomie en Participatie van de Hogeschool Zuyd. Hierop staat een database van alle, ook buitenlandse meetinstrumenten die betrekking hebben op problemen in het dagelijks leven (autonomie, activiteiten, participatie). Gezocht kan worden op alfabet of met behulp van zoektermen. Aanrader, ik heb hem net uitgeprobeerd! En uiteindelijk moet de vraag beantwoord worden wat de uitkomst betekent voor cliënt, omgeving en professional. Michelle gaf ons de volgende (tegeltjes)wijsheid mee: meet wat je wil weten, weet wat je wil meten!

Het congres was prima georganiseerd, het had interessante keynote-sprekers en een overladen parallelprogramma. Sommige lezingen hadden wel wat langer mogen duren dan 20 minuten. Jammer ook dat er gekozen was voor één onderwerp, het vorige congres van 2008 trok met neurologie als uitgangspunt een breder samengestelde groep logopedisten.

Maar het was absoluut de moeite waard om hierbij ook als niet-kinderlogopedist aanwezig te zijn. De lezing van Michelle Lacroix raakt aan het werken van alle logopedisten, de lezing van Lenie van den Engel-Goek maakte vastgeroeste kennis en aannames los en Yvonne van Zaalen is inmiddels een Bekende Nederlander!

De congresdag van Marlies Boonen

Nog drukdoende met de opleiding ben ik bezig aan het laatste onderdeel, de vierdejaars stage. Voor deze beroepsvoorbereidende periode ben ik werkzaam op het medisch kinderdagverblijf, waar ik te maken heb met kinderen in de leeftijd van twee tot zeven jaar waarbij de spraaktaalstoornis over het algemeen secundair is. De primaire stoornissen die een grote rol spelen zijn ADHD, Sensorische Informatieverwerking en hechtingsproblematiek. Voor de derdejaars stage ben ik in de vrije vestiging geweest waar ik met name te maken kreeg met stemcliënten en kinderen met spraaktaalproblematiek.

Vanuit mijn interesse in spraaktaalproblematiek van de leeftijdscategorie 0-19 en de ontwikkelingen binnen deze categorie heb ik deelgenomen aan het NVLF congres.

Er waren een aantal onderwerpen die ik interessant vond. Ten eerste op het gebied van de prelogopedie. De nieuwe ontwikkelingen in het onderzoek op het gebied van musculaire activiteit bij verschillende handelingen zoals eten, slikken, mondmotoriek en spraak waarbij er onderbouwd wordt functioneel te behandelen en niet geïsoleerd trainen van (mond)motorische vaardigheden is een interessante ontwikkeling.

Ten tweede vond ik de introductie van de Schlichting Tests enerverend en vernieuwend om naar te luisteren. Opmerkingen uit het werkveld zijn meegenomen en deze zijn verwerkt in de nieuwe tests. Fijn dat het vernieuwd is.

Ten derde vond ik de informatie van de grammaticale ontwikkeling in verhalen van kinderen met ESM heel interessant. Het is goed om overzichtelijk te hebben welke ontwikkelingen deze kinderen laten zien. Dit geeft de mogelijkheid directer met de behandeling bezig te zijn.

De lezingen van het NVLF congres boden veel aspecten die ik mee kan nemen naar mijn werkplek. Dit zijn bijvoorbeeld het zo functioneel mogelijk benaderen van problematiek, de dynamische systeemtheorie en de grammaticale ontwikkeling in verhalen van kinderen met ESM.